

Paragrafta Anlam Konu Anlatımı

Paragraf, bir düşünceyi tam olarak anlatabilmek için bir araya getirilen cümleler topluluğudur. Yani paragrafın bütün cümleleri aynı konuyu işler ve aynı düşünceyi açıklar ya da destekler. Tek bir düşünce etrafında olduğundan kendi içinde bir bütünlük gösterir; kendinden önceki ya da sonraki paragraflara bir bağlılık göstermez.

Bu konudaki sorular paragrafın değişik özellikleriyle ilgilidir. Genellikle paragrafın ana düşüncesi, yardımcı düşünceleri, konusu, başlığı sorulur ya da paragrafın oluşturulmasıyla ilgili özellikler üzerinde durulur. Bir veya iki tane soruda da paragrafın anlatımıyla ilgili bilgiler sorulabilir.

Paragraf sorularının çözümünde bazı noktalara dikkat etmeliyiz. Bunlardan en önemlisi paragrafta yorum karıştırmamaktır. **Paragrafı okurken önyargılarımızı, kabullerimizi bir kenara bırakıp paragrafta sözü edilenler üzerinde durmalıyız.** Bazen bize göre çok yanlış bir düşüncenin doğruluğu savunulabilir. Paragrafta ne savunulursa onun doğru olduğu kabullenilerek soruya yaklaşmak gerekir.

PARAGRAFİN KONUSU

Paragrafta hakkında söz söylenen düşünce, olay ya da durumlar konuyu verir. Konuyu bulmak için **“Parçada neden söz ediliyor?”** diye sorabiliriz. Yani üzerinde durulan neyse konu da odur. Bununla ilgili sorular değişik soru kökleriyle karşımıza çıkar.

- **“Bu parçada aşağıdakilerden hangisinden söz edilmektedir?”**
- **“Bu parçanın konusu aşağıdakilerden hangisidir?”**
- **“Bu parçada aşağıdakilerden hangisinden yakınılmaktadır?”**

gibi sorular konuyu sorar.

Parçada konuyu soran bir diğer soru şekli de paragrafın bir soruya cevap olarak verilmesidir. Elbette bunlarda yazara sorulan sorunun konusu neyse cevap da o konuda olacaktır.

Konumuzun paragraf olması, konu, başlık, ana düşünce vs. gibi soruların sadece paragraftan olacağı anlamına gelmez. Bazen bir şiir parçası verilerek de bu tür özellikler sorulabilir.

PARAGRAFİN BAŞLIĞI

Paragrafın bir düşünce etrafında döndüğünü ve daima bir konudan söz ettiğini söylemiştik. Bir bakıma paragraf, bir makalenin, bir denemenin, bir fıkranın küçültülmüş şekli gibidir. Öyleyse nasıl bu tür yazıların bir başlığı varsa, paragrafın da bir başlığı olur. Ancak yazı başlıklarının dikkati çekme, ilgi uyandırma ya da şaşırtma gibi özellikleri vardır. Oysa paragrafın başlığı bu amaçla seçilmez. **Konuyu en iyi şekilde yansıtan bir veya birkaç söz başlık olarak belirlenir.**

PARAGRAFİN ANA DÜŞÜNCESİ

Ana düşünce, parçada yazarın okuyucuya vermek istediği mesajdır. Buna yazarın paragrafı yazma amacı da diyebiliriz. Her paragrafın belli bir ana düşüncesi vardır. Bu düşünce bazen paragrafın herhangi bir yerinde bir cümle halinde verilir. Diğer cümleler bu düşünceyi açıklar ya da destekler. Bazen ise belli bir cümleyle verilmez, paragrafın bütününe sindirilir.

Paragrafın ana düşüncesini bulabilmek için kendimize “Yazar bu parçayı hangi amaçla yazdı?”, “Bize ne demek istedi?” gibi soruları sorabiliriz.

Ana düşünce, değişik soru biçimleriyle karşımıza çıkar:

• **“Bu paragrafın ana düşüncesi aşağıdakilerden hangisidir?”**

• **“Bu paragrafta anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?”**

• **“Bu parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?”** gibi sorular ana düşüncenin sorulduğu soru tiplerinden bazılarıdır.

Ana düşünceyi veren cümleler kesin bir yargı bildirir, açık ve anlaşılır bir anlam taşır.

Ana düşünce, parçada sözü edilenleri en kapsamlı bir biçimde bildirir. Parçada olmayan konular ana düşünce içinde yer almayacağı gibi, parçanın bir kısmını bildiren cümleler de ana düşünceyi vermez. Parçanın tümünü kapsayacak biçimde olması gerekir onun.

“Bir dilin söz dağarcığıyla o dili konuşan toplumun yaşama biçimi arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Sözelimi sözcük sayısı Türkçeye oranla çok fazla olan İngilizcede yeşil için birkaç sözcük bulunurken, Türkçede, doğayla içli dışı olmanın bir sonucu olarak yosun yeşili, çağla yeşili, tirşe, ördekbaşı gibi birçok sözcük vardır. Bunun gibi, söz dağarcığını oluşturan öğelerin somutluğu, soyutluğu da yine toplumun yaşama biçimine bağlıdır.”

Yukarıdaki parçaya baktığımızda toplumun yaşayış biçimiyle söz dağarcığı arasında ilgi kurulduğunu görürüz. Yazar bize vermek istediği mesajı ilk cümlede vermiş. Daha sonra “sözelimi” diyerek ileri sürdüğü bu düşünceyi örneklendirmiş. İlk cümlenin genel ve kesin bir yargı bildirmesi de ana düşünceyi vermesinin diğer bu yanısıdır. Bu parçadan “Türkler doğayla iç içe yaşadığı için doğayla ilgili birçok sözcüğe sahiptir.” yargısını çıkarabiliriz. Ancak bu yargı ana düşünce olmaz; çünkü parçanın sadece bir kısmını karşılar. “Söz dağarcığının genişliği toplulukların gelişmişlik düzeyini gösterir.” gibi bir yargı ise gerçekte doğru olsa bile parçada sözü edilmediğinden parçanın ana düşüncesi olamaz

PARAGRAFIN YARDIMCI DÜŞÜNCELERİ

Her paragrafın tek bir konu üzerinde durduğunu ve bir ana düşünce etrafında döndüğünü söylemiştik. Paragrafta bunun dışında, ana düşüncenin daha iyi açıklanmasını sağlayan, onu daha belirgin hale getiren, işlediği konunun sınırlarını çizen düşünceler de vardır. Bu düşüncelere de paragrafın yardımcı düşünceleri denir. Bir paragrafta ana düşünce bir tane iken yardımcı düşünce sayısı birden fazla olabilir.

Yardımcı düşünceyle ilgili sorular çoğu zaman olumsuz biçimdedir.

• **“Bu paragraftan aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?”**

• **“Bu paragrafta aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?”**

• **“Bu parçadan aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?”** gibi sorular hep yardımcı düşünceleri sormaktadır. Bir parça üzerinde yardımcı düşünceleri inceleyelim:

Kendi kabuğunda yaşayan şair, şiirlerini kimseye benzemeyen bir tarzda kaleme alıyor. Şiirlerinde bir anlam yoğunluğu var. Ayrıca hiç dolgu malzemesi kullanmıyor, az sözcükle

çok şeyler anlatıyor. Lirik bir hava hakim bütün şiirlerinde. Dili de oldukça sade, halkın kullandığı sözcüklerle örüyor şiir peteğini.

Bu paragrafta anlatılan şair için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- ✓ **Özgün** bir üsluba sahip olduğu
- ✓ Şiirlerini **yalın bir dille** oluşturduğu
- ✓ Şiirlerinde **özlü bir anlatım** kullandığı
- ✓ **Duygulara seslenen** bir dille şiirlerini kaleme aldığı
- ✓ **Halkın içinde yaşayan** bir şair olduğu

Yukarıdaki paragrafta, yardımcı düşünceleri şıklarla eşleştirdiğimizde son şıkkın paragrafta anlatılan şair için söylenemeyeceği görülmektedir.

Bu tip sorularda; paragraf okunurken bazı anahtar sözcüklerin altı çizilirse, şıkların elenmesinde kolaylık sağlanmış olur. Hem de zaman kazanılmış olur.

PARAGRAFİN YAPISI

Paragrafın; bir makalenin, denemenin ya da başka bir yazının küçültülmüş biçimi olduğunu önceki sayımızda söylemiştik. **Nasıl bu tür yazıların giriş, gelişme ve sonuç bölümleri varsa, bir paragrafın da bu tür bölümleri vardır. İşte paragrafın yapısıyla ilgili sorular böyle bir bölümlemeyi ortaya çıkarmak için sorulur.**

Paragrafın yapısı değişik soru biçimleriyle karşımıza çıkar.

- ✓ **Bazı sorular paragraf oluşturmayla ilgilidir. Yani bir paragraf oluşturabilecek cümleler dağınık olarak verilir ve öğrencinin bunlardan bir paragraf oluşturması istenebilir. Bu tip sorularda cümlelerin anlamca ve yapıca birbirine bağlanabilmesi aranmalıdır.**
- ✓ **Bir paragraf kendi içinde bir bütünlük oluşturur. Bu yüzden kendinden önceki veya sonraki paragraflara yapıca bir bağlılık göstermez. Öyleyse paragrafın ilk cümlesi onu kendinden önceki cümlelere bağlayan herhangi bir anlam veya bağlayıcı öge taşımamalıdır. Bir başlangıç ifade etmelidir. Aynı zamanda kendinden sonraki cümlelere de anlamca bağlılık göstermelidir.**
- ✓ **Paragraf tamamlamanın sorulduğu bir diğer soru tipinde de son cümle sorulur. Parçanın son cümlesi bir bitiş bildirir. Ya anlatılanlardan bir sonuç çıkarılır ya da bir olayın bitişini gösterir. Bu soruların çözümünde cümlelerin anlamca bağlılığı yanında yapısal olarak bağlanmalarına da dikkat edilmelidir.**
- ✓ **Son yıllarda sorulan paragraf oluşturmayla ilgili diğer bir soru tipi, paragrafın içine cümle yerleştirme şeklindedir. Bu tip sorularda cümlelerin hem anlam hem yapı bakımından uygun olduğu yer aranmalıdır.**
- ✓ **Gittikçe soru sayısı artan diğer bir paragraf tipi, düşüncenin akışının bozulmasıyla ilgili olanlardır. Bir paragrafın tek bir düşünceyi aktardığını, cümlelerin hep bu düşünce etrafında döndüğünü önceki bölümlerde anlatmıştık. İşte bir paragraf içinde, paragrafın düşünce bütünlüğüne uymayan cümle varsa, bu cümle anlatımın akışını bozmaktadır.**
- ✓ **Düşüncenin akışıyla ilgili bir diğer soru tipi de, parçanın iki paragrafa bölünebilmesiyle ilgilidir. Bu tip parçalarda, parçanın bir bölümünde bir düşünce, ikinci bölümünde başka bir düşünce işlenir.**
- ✓ **Bazı tip sorularda ise düşüncenin akışı cümlelerin yanlış yerde bulunmasından dolayı bozulmuştur. Bu tür sorularda numaralanmış cümlelerin uygun bir biçimde düzenlenmesi istenir.**

PARAGRAFLARDA SORULAN KAVRAMLAR VE DUYGULAR

Bazı paragraf sorularında kişilerin nitelikleri üzerinde ya da yazının özellikleri üzerinde durulur. Bu tip sorularda seçeneklerde geçen kavramların duyu ve duyguların bilinmesi gerekir.

Bunlardan bazıları şunlardır:

Özgünlük: Başkasına benzememe, kendine has olma demektir. Parçalarda genelde taklitçilikten kaçınma ve yenilikçi olmayla açıklanır.

Doğallık: Yapmacıksız, süs ve özentiden uzak, günlük hayatta olduğu gibi olma demektir.

Duruluk: Açık ve anlaşılır olma, kapalı ifadelerden kaçınma, söylenmek isteneni imgeler arkasına gizlemeden anlatma demektir.

Akıcılık: Okuyucuyu sıkmayan, sürükleyici bir anlatıma sahip olma demektir.

Özlülük: Az sözle çok şey ifade edebilme, sözü uzatmaktan kaçınma demektir.

Yoğunluk: Birçok anlamı bir arada verme, anlam içinde anlam bulunması demektir.

Kimi zaman da parçada ağır basan duyu ve duygular sorulabilir. Duyu ve duyguyu birbirine karıştırmamak gerekir. **Duyu dışarıdaki nesnelere algılama yolumuzdur. Nesnelere beş duyu organıyla algılanır. Duygu ise içimizden geçen hislerdir. Sevinç, keder, hoşgörülü olma, alçak gönüllülük...**

ANLATIM BİÇİMLERİ

Paragrafta yazarın herhangi bir düşünceyi ya da durumu ortaya koyma biçimine anlatım denir. Yazar aktaracağı duruma uygun bir anlatım biçimi seçemezse, yazısının etki gücü azalır. Bir bilgiyi aktarmakla bir olayı hikâyeye etmek ya da bir manzarayı betimlemek farklı bir anlatım gerektirecektir.

1. Açıklama

Öğretici özellik gösteren bir anlatım biçimidir. Yazarın amacı bilgiyi en kısa yoldan okuyucuya anlatmak olduğundan, **yazar sanatlı söyleyişlere, imalı sözlere pek yer vermez. Açık, anlaşılır bir dil kullanır. Soyutluktan, kişisellikten kaçınır. Tanımlarla, örneklerle konunun en iyi biçimde anlaşılmasını sağlar. Ansiklopedilerde daha çok bu tür bir anlatım görülür.**

2. Tartışma

Yazarın, bir düşüncenin, bir önerinin doğru olmadığını ortaya koymak amacıyla hazırladığı yazılarda başvurduğu bir yöntemdir. Yazar okuyucuyla sohbet ediyormuş gibi bir üslupla yazısını oluşturur. Devrik cümlelerle, soru ve cevaplarla yazısına akıcılık kazandırır. Sonuçta burada da bilgi ortaya konmuş olabilir; ancak **bir görüşün başka bir görüşe karşı savunuculuğunun yapılması** onu açıklamadan ayırır. Yazar, görüşlerini inandırıcı kılmak için kanıtlama yoluna başvurur. Kanı niteliği taşıyan yargılardan kaçınır, nesnel olmaya çalışır.

3. Betimleme

Yazarın, gördüklerini okuyucunun gözünde canlanacak biçimde anlatmasıyla oluşan bir anlatım biçimidir. **Betimlemede asıl olan görselliktir. Bu nedenle gözle algılanan renk ve biçim ayrıntılarına büyük yer verilir.**

Betimlemeler iki grupta incelenir.

Ruhsal betimleme: İnsanların iç dünyasıyla tanıtıldığı, tavır ve davranışlarının ele alındığı betimleme türüdür. Görsellikten çok, izlenim ve sezginin ağır bastığı bu betimlemeler sadece insanlara özgüdür.

“İçli, çok duygulu bir adamdı; konuşurken hem ağlar hem ağlatırdı...” sözleri bu tür betimlemedir.

Fiziksel betimleme: Gözle görülenin anlatıldığı betimlemelerdir. Kişinin dış görünüşüyle betimlenmesi ya da dış dünyanın anlatılması bu türdendir.

Betimlemelerde yazar nesnel olabileceği gibi gözlemlerine duygularını da katabilir.

4. Öyküleme

Belli bir zaman diliminde gelişen olayların anlatıldığı durumlarda başvurulan anlatım biçimidir. Olayın olmadığı yerde öyküleme olmaz. Anlatım yönüyle betimlemeye benzer; ancak betimlemelerde yazarın izlenimleri söz konusu olduğu halde, öykülemede olayın aktarımı, durumların değişmesi, zaman süreci söz konusudur.

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

Her paragrafın belli bir düşünceyi aktarmak için yazıldığını söylemiştik. Yazar bu düşünceyi okuyucuya değişik şekillerde ortaya koyarak anlatır. Burada anlatım biçimiyle düşünceyi geliştirme yollarının farklı şeyler olduğunu da söylemeliyiz. Ancak anlatım biçimi dört tane olduğundan bir soru haline getirilemez. Bu nedenle geliştirme yollarıyla birlikte sorulur.

1. Tanımlama

Kavramların tanımlar halinde verilmesi şeklinde ortaya çıkar. Tanımın ne olduğunu cümle anlamında görmüştük. Parça içinde bir tanım cümlesi varsa, tanımlama var sayılır; bütün paragrafın tanım olması gerekmez.

2. Karşılaştırma

İki farklı düşünce, kavram ya da durumun mukayese edilmesiyle ortaya çıkan bir yöntemdir. Karşılaştırmada, karşılaştırılan olgular arasında bir derecelendirme söz konusudur. Bir kavram diğerinden üstün, aşağı ya da diğeriyle aynı seviyede olması yönünden başka bir kavramla karşılaştırılır. Üslup olarak “Bu böyledir; şu ise şöyledir.” ifadesi hakimdir.

3. Örneklendirme

Anlatılan konuyla ilgili örneklerin verilmesiyle ortaya çıkar. Konuyu daha anlaşılır ve zihinde daha iyi kalıcı bir niteliğe kavuşturur. Verilen örneğin okur tarafından bilinen, çağrışım yaptıracı bir nitelik taşıması gerekir. Bazen bir fıkra, bir öykücük bile örnek olarak verilebilir.

4. Tanık Gösterme

Yazarın, düşüncesini inandırıcı kılmak için, o konuda sözüne güvenilir birinin sözünü parçasına alıntı yaparak almasıyla oluşur. Genellikle bu söz tırnak içinde verilir. Sözün olmadığı yerde tanık gösterme de olmaz.

5. Benzetme

Bir olguyu anlatırken başka olgularla benzerlik kurma şeklinde oluşur. İki olgu arasında sağlam bir benzerlik olmalıdır.

6. İlişki Kurma

İki kavram arasındaki ilgiden üçüncü bir hüküm çıkarma durumudur. Genellikle kavramlar arasında ilişki kurulduğu için bu adla verilir.

7. Sayısal Verilerden Yararlanma

Düşüncelerin kanıtlanması, inandırıcı kılınması için araştırma sonuçlarından yararlanma yoluna gidilir. İstatistiklerin -sayılara karşı beslenen güvene bağlı olarak- inandırıcı etkisi, savunulan düşüncelerin sayısal verilerle desteklenmesini getirmiştir.